

Селена Радовић*

БЛИСКОСТ И ИНТИМНИ ОДНОСИ У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ: ПРАКСЕ И ДИСКУРСИ – ПРИМЕР СРБИЈЕ

Апстракт: Идеја рада је да скицира тачке пресека процеса индивидуализације у партнерским/интимним односима, са променама у рутинама и свакодневном животу појединаца, условљеним негативним деловањем пандемије ковида-19. У раду се креће од истраживачког питања да ли је и у којој мери пандемија ковида-19 утицала на интимне односе и сексуалне праксе. Полази се од опште хипотезе да пандемија јесте утицала на промене у поменутих праксама, а у којој мери и на који начин покушало се проверити квалитативним истраживањем фокусираним на узорак младих образованих људи у Београду. На трагу Гиденсове (Anthony Giddens) аргументације и теорије сексуалних сценарија (Gagnon & Simon), настојало се испитати како глобалне промене које се односе на трансформацију интима фигурирају са акутним пандемијским процесима, у циљу сагледавања специфичности ових варијација и потенцијалног новог тока демократских промена – у правцу смањења родних неједнакости у сексуалној сфери.

Кључне речи: интимни односи, индивидуализација, сексуални сценарији, ковид-19

Увод

Светска здравствена организација је 11. марта 2020. прогласила ковид-19 глобалном пандемијом. Истовремено, тимови друштвених научника почели су да истражују вишеструке утицаје вируса на различите сегменте психолошког и друштвеног благостања људи (Preciado, 2020; Sekkides et al., 2020; Ward, 2020). Истраживања ус-

* Селена Радовић, истраживачица сарадница, Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета Универзитета у Београду; Laboratoire d'études de Genre et de Sexualité (LEGS), Paris. selena.radovic@f.bg.ac.rs

мерена ка српском друштву указала су на његово отежано прилагођавање на спроведене мере и новонастале околности у многим друштвеним секторима, а предузете мере за заштиту изазвале су умножавање постојећих социјалних разлика (Pešić, 2020, стр. 482–483). Када је реч о истраживањима о деловању пандемије на партнерске и интимне односе, досадашња истраживања на ову тему заснована су на квантитативним подацима и углавном се односе на утицај вируса на сексуално и репродуктивно здравље људи. (Li et al., 2020; Michielsen et al., 2020; Balzarini et al., 2021; Nadarzynski, 2021). Студије показују да се многи млади људи због пандемије и мера самоизолације суочавају са широким спектром проблема који утичу на њихово сексуално и репродуктивно здравље, саветујући хитно формулисање стратегија и смерница за заштиту истих.¹

Аналитички оквир

На овом месту, бацимо поглед на најбитније концепте на којима почива анализа и кренимо од појма интимности. Према Гиденсу, *интимност* је превасходно ствар емоционалне комуникације (Giddens, 1992), а њена кључна димензија у постмодерним друштвима је њена *деинституционализација*. Јавља се као флуидни *рефлексивни пројекат*, уз: 1) потребу за самореализацијом (утемељеном на поверењу, кроз „отварање” себе другима), 2) формирање личних и еротских веза вођених „самооткривањем”, као и 3) бригу за самоиспуњењем. Ове компоненте трансформације интимности најбоље се реализују у оквирима које Гиденс назива *чистим односом/везом*. Суштинска обележја чисте везе су слобода избора, равноправност партнера и усредсређеност на љубав као разлог њеног постојања, а нестанак очекивања трајности повезан је с рефлексивношћу чисте везе. Као њен важан део Гиденс спомиње *јласличну сексуалност* – сексуалност ослобођену потреба репродукције: она је оличење процеса трансформације интимности, у којој је страст приватизована и редефинисана.

1 Према налазима једне од поменутих студија, 22% испитаника пријавило је смањење сексуалне жеље; 41% њих је искусило смањење интензитета сексуалних односа; 30% је пријавило повећање учесталости мастурбације, а 31% њих је пријавило погоршање партнерских односа током пандемије (Li et al., 2020). Резултати друге студије, у вези са карактеристикама сексуалне жеље за време пандемијске кризе, сугеришу да су социјална изолација и стрес који проистичу из пандемије у двострукој интеракцији са сексуалном жељом: на почетку пандемије приметан је раст жеље за сексом, док у каснијим фазама пандемије она опада, повезујући се са депресивним симптомима (Balzarini et al., 2021).

Ужи контекст у који се смешта анализа у раду јесте рутина и динамика свакодневице. Према Гиденсу (1984), рутинизоване праксе представљају важан израз дуалности структуре у погледу континуитета друштвеног живота (Giddens, 1984, стр. 282), а рутинизовано понашање чини „предоминантни облик свакодневне друштвене активности” (Томановић, 1993, стр. 304). С друге стране, рутина је психолошки повезана са умањењем несвесних извора анксиозности, будући да „помоћу рутинизованих поступака актери одржавају осећај онтолошке сигурности” – водећи се паролом „познато је умирујуће” (стр. 304). Рутине су нарочито важне у кризним околностима, попут актуелне пандемијске, па ће тежиште анализе бити управо на оним аспектима рутинизованих пракси повезаних са интимним односима и очекиваним променама узрокованим неизвесношћу ситуације изазване пандемијом ковида-19, а њено централно подручје – конкретне сексуалне праксе. Такође, имајући у виду објашњене глобалне структурне промене које се односе на трансформацију интима, разматраће се и како процес индивидуализације у партнерским односима коегзистира са пандемијским променама, те да ли се јавља са новим специфичностима и конфигурацијама и, уколико да – са којим.

Када је реч о теоријском оквиру који се односи на сексуалност у ужем смислу, у овом раду следи се *теорија сексуалних сценарија* коју су развили Ганон и Сајмон (Gagnon & Simon, 1973), будући да полази од индикативне перспективе према којој сексуалном понашању треба приступити као *друштвеном* понашању (које стога треба објаснити друштвеним чиниоцима који га обликују и условљавају). Изазов социологије сексуалности, како наводе Ганон и Сајмон, јесте да сексуалност лиши њене „мистерије” – с обзиром на то да се *сексуалне чињенице*, које укључују радње, односе и значења, *морају истраживати као чињенице међу другим друштвеним чињеницама*. Према овим ауторима, процес сексуалне социјализације одвија се кроз комбинацију три извора утицаја: *интраперсоналној, интјерперсоналној и социокултурној*, а њихово деловање организовано је формирањем *сексуалних сценарија* (специфичних когнитивних шема/персонализованих система за дефинисање сексуалне стварности). На најширем нивоу, *културни сценарији* функционишу као колективно дељени модели који дефинишу наговештаје у вези са сексуалним ситуацијама и сексуалним улогама (шта, како, када, где, зашто и с ким), и даље се тумаче на *интјерперсоналном* и *интрапсихичком* нивоу (стр. 114). *Интјерпсихичке сценарије* сачињавају симболички елементи: фантазије, сећања и ментална понављања – који код појединца изазивају узбуђење или покретање сексуалне активности (Gagnon, 2004, стр. 79), док *интјерперсонални сценарији* усмеравају остваривање интер-

персоналног понашања кроз примену у конкретној (сексуалној) интеракцији (на исти начин као што глумац тумачи своју улогу) (Simon & Gagnon, 1986, стр. 99). У анализи која предстоји елементи сексуалних сценарија биће смештени у поменуте контекстуалне оквире (трансформација интима → криза условљена пандемијом ковида-19 → рутина и свакодневне праксе), не би ли се, у крајњем исходу, испитале карактеристике њихових узајамних веза.

Крајем 20. века, иако су се створиле нове спојнице између сексуалности и интимности (а сексуалност се двоструко конституисала и као механизам за самоостварење и као израз интимности), интимни односи остају веома родно диференцирани, нарочито у друштвима у којима традиционалне улоге мушкараца и жена опстају, и поред растуће разноликости сексуалних пракси (Alarcão et al., 2015, стр. 2). Када је реч о друштвима са истрајним традиционалним родним улогама и примени теорије сексуалних сценарија, треба споменути „Студију сексуалног посматрања у Португалији” (2012) – наведених аутора (Alarcão et al., 2015). Допринос овог приступа огледа се у намери аутора да испитају промене унутар свакодневне сексуалности, али изван „западњачке” визуре присутне у већини постојећих радова, с циљем да се уваже утицаји различитих културних и историјских традиција у истраживању сексуалности и интимности (Alarcão et al., 2015, стр. 3).² Имајући у виду извесну сличност елемената културне традиције португалског и српског друштва, посебно у погледу традиционалних вредносних оријентација које се односе на релације

2 Теорија сексуалних сценарија коришћена је у тумачењу квалитативних података који се тичу перцепције сексуалних искустава Португалаца, њихових визија задовољавајућег сексуалног живота и функције секса у њиховим животима (стр. 3), што је резултирало формулисањем типологије сексуалних искустава и репрезентација. Идентификована су четири идеална типа: први, *сћроо конзервативни*, представља модел неједнаких интимних односа са сексуалношћу коју карактеришу класични двоструки морални стандарди и традиционалне културне сексуалне норме; други идеални тип, *„ослабљено” традиционални*, чини модел интимних односа са маскираном неједнакошћу и ослабљеним двоструким сексуалним стандардима (где постоји простор за алтернативне сексуалне сценарије, али у оквиру опште матрице хетеронормативности); трећи идеални тип, *прогресивно-адаптивни*, комбинује модел интимних односа заснован на демократској основи и сексуалност коју карактерише јединствен сексуални стандард (уз способност превазилажења родних неједнакости, али без рефлексивног ревидирања родних норми); и последњи тип, *конфлуентно-трансформативни*, резултат је комбинације демократског стила интимних односа и Гиденсове пластичне сексуалности, па се овај тип појављује скупа са процесом самоиндивидуализације, покушајем ревидирања традиционалних сексуалних норми, те повећањем могућности за сексуално задовољство и код мушкараца и код жена (стр. 5).

између мушкараца и жена, приказана студија послужила је као теоријско-методолошка подлога за ову анализу, па ћемо се на завршним странама вратити назначеној типологији – сличностима/разликама, уоченим у тумачењу резултата истраживања које је спровела ауторка овог текста. Такође као сугестивна теоријска подлога, користила је француска студија Жиамија и Шилцове (Giami & Schiltz, 2004) о сексуалном искуству младих одраслих, у исто време упутна и за конципирање методолошког оквира у овом раду.³

Аналогно томе, у истраживању „Блискост и интимни односи у доба пандемије: праксе и дискурси – пример Србије“⁴ формиран је узорак за квалитативну анализу сачињен од 24 студента и студенткиње Филозофског факултета Универзитета у Београду, са три Одељења (Психологија, Социологија, Историја уметности – почетних година основних студија) и равномерном расподелом према полу. *Snow ball* узорак обухватио је испитанике и испитанице који живе у Београду, са којима је вођен дубински интервју у периоду од фебруара до маја 2021. посредством медија за виртуелну интеракцију (превасходно *Zoom* апликације). Све испитанице и испитаници имали су емотивног/сексуалног партнера/партнерку током трајања кризе и мера изолације прописаних од стране власти у циљу сузбијања негативних последица вируса. Узорком су обухваћени искључиво хетеросексуални партнерски односи.

Напослетку, када је реч о српском друштву и контексту (малобројних) социолошких истраживања на тему сексуалности и интимних односа, ваља споменути истраживање Института за социолошка истраживања у Београду (2008), чији су предмет биле савремене породице у Србији, а у вези са испитивањем интимности коришћене димензије су сексуалност, интеракције, ауторитет, задовољство односом и понашање у конфликтним ситуацијама (Бобић, 2010).⁵

3 Истраживање је оријентисано на студентску популацију у Паризу и у својој квалитативној фази заснива се на одговорима 24 студента и студенткиње – испитујући наративе и перцепцију сексуалних искустава младих.

4 Истраживање је реализовано у оквиру мултидисциплинарног пројекта *Човек и друштво у време кризе* Филозофског факултета у Београду, почетком 2021. године. За конципирање истраживања, његову организацију, спровођење и тумачење података, одговорна је ауторка текста.

5 У истраживању се показало да млађи парови имају редован сексуални живот (у чак 86% породица), док је код старијих парова такође висок проценат оних са редовним сексуалним односима, али их је знатно мање него међу младима. По питању оцене квалитета интимних односа – и код млађих, и код старијих парова – интимни однос је представљен као *уживање* (премда и у овом случају значајније код младих), па се може закључити да је на делу поменута трансформација интимних односа од „(брачне) обавезе“ ка *уживању* (Бобић, 2010). Ипак,

Донекле блиско овом – у тематском, и у смислу добијених резултата – јесте касније истраживање истог Института, фокусирано на популацију жена, коме је циљ био да испита како се у искуствима жена синтетишу модерна медицинска знања и традиционални образаци нормирања репродуктивности и сексуалности, и да ли у крајњој инстанци преовладава традиционални, модерни или хибридни тип сексуалног и репродуктивног понашања (Секулић, 2015, стр. 64).⁶ Иако скицирана истраживања упућују на неконзистентност тока трансформације интимних искустава и дискурса у Србији, приметна је индивидуализација интимности у бројним праксама парова, што указује на актуелизацију рефлексивног пројекта личности и борбе за индивидуалну аутономију, и у сексуалној арени – а што потврђују и налази истраживања које је у средишту овог рада.

Тумачење резултата и дискусија

Као што смо могли да видимо, сексуално уживање и експериментисање на пољу телесног и пољу емоционалне размене, одраз су пластичне сексуалности и индивидуализације: у интимне/партнерске односе ступа се уколико они појединцу пружају емоционално испуњење и ужитак, па Гиденс заговара оптимистичну тврдњу према којој појединци уплетеношћу у такве односе лакше могу да се изборе са ризицима живљења у друштву позне модерности (Бобић, 2008, стр. 374). Како је пандемија ковида-19 екстремно изменила физички и социјални простор свакодневице, стварајући за многе људе непознате облике ризика и остављајући снажан траг на унутрашње процесе појединаца, размотрићемо и да ли се и како предочена Гиденсова концепција очитава у узорку младих у овом истраживању.

Збирним прегледом добијених резултата показало се да је код већег броја испитаника (20) потврђена хипотеза са уводних страна (*да пандемија јесте утицала на промене у поменућим праксама*), али њихови одговори сведоче о различитим смеровима у обележјима испитиваних промена и појава. Овде ћу се укратко осврнути на

анализа других елемената интимности у браку/партнерству потврдила је неку врсту „заглављености” између традиционализма и индивидуализма: у појединим ставовима испољава се одклон од традиционализма (рецимо, код ставова о улози оца у породици), уз опстајање изразито конзервативних вредности (нпр. у ставовима везаним за идеале женствености).

6 У суми добијених резултата показало се да преовладава хибридни образац, више традиционалан него модерни, који показује да постоји једна посебна равна друштвене стварности (ни наглашено модерна, ни у потпуности традиционална), у којој се укрштају друштвене вредности, норме и политичке стратегије (стр. 76).

битније налазе истраживања; биће анализирани варијације одговора на пет питања, као и одговарајућих потпитања, која су коришћена у дубинском интервјуу:

1. Колико сте задовољни квалитетом свог сексуалног живота и шта је за Вас здрав и нормалан сексуални живот?
2. Како бисте описали женско сексуално задовољство и да ли постоји разлика између мушкараца и жена у погледу сексуалне жеље?
3. Да ли се на пољу сексуалних пракси нешто променило током пандемије и уколико јесте, како су те промене коегзистирале са „таласима” пандемије?
4. Да ли је пандемијска ситуација донела нове изазове пред парове у организационом, емотивном и сексуалном смислу?
5. Како сте се осећали у том периоду? Опишите.

У свакодневним рутинама испитаника забележене су значајне промене у погледу организације и динамике свакодневице, док се на блискост и сексуалне праксе (у смислу карактеристика и квалитета истих) пандемија одразила обликовањем три путање/модела адаптације.

1. Код једног дела испитаника (највећи број), пандемијске околности створиле су простор за унапређење интимног односа и сексуалних пракси (Модел 1). За њихово искуство можемо рећи да је у складу са Гиденсовим аргументом да су савремени, „чисти” партнерски односи места емоционалног испуњења и „сигурне зоне” у неизвесним временима, какво је и ово током пандемије.
2. Код другог дела испитаника пандемија је утицала на појаву непремостивих проблема, стварајући нове и/или потврђујући раније постојеће проблеме у односу, и – резултирајући прекидом односа (Модел 2).
3. Најзад, у последњем моделу, испитаници у партнерском односу све време су осцилирали између две горње путање, али без исхода који укључује прекид интимне везе (Модел 3).

У наставку су представљени искази испитаника који осликавају раскорак између прва два модела.

Модел 1: „Мислим да се доста ствари променило. У мом случају је било то да смо много више времена проводили заједно. Када је кренула корона, кренули смо да проводимо време заједно – до тада смо се виђали једном месечно јер нисмо живели у истом граду – и сексуални живот се јесте побољшао, али је било потпуно другачије. Сам моменат да

смо се раније виђали на месец дана, то је било узбуђење по себи; а сада је било другачије, била је много више 'кућна атмосфера'. Било је више сексуалних односа, почели смо 'као' да живимо заједно, јер смо 'опуштени' са нашим породицама и опуштено смо проводили време или код њега или код мене, и било је као да је потпуно нормално да 'живимо заједно'. Ипак је и то неко узбуђење, нека наша нова рутина, и мислим да је и једно и друго то доста узбуђивало и било нам је доста 'неоткривена територија'. Наметнуло се као нормално. И то је утицало на емотивни однос. Ми се јесмо доста зближили, али смо почели и да једно другом увиђамо и мане, почеле су да нас нервирају ситнице, ко како једе, на пример, али с друге стране, увек смо знали како се ко осећа и шта мисли, у сваком тренутку. Једноставно, дубље смо се упознали." (студенткиња, 20 година)

Модел 2: „Било је океј, све док нисмо дошли до октобра, када су се и мере донекле повећале, али пре свега број заражених. Тада ми се вратила свест и притисак да морам да се пазим. То је један од разлога због којег је веза почела да пропада. Он је одлучио да жели да се виђа са другим људима, да излази, и ја нисам видела поенту у томе зашто бих се ја пазила и чувала, а била у контакту са неким ко не жели да се чува. И дошло је до расправа и свађа, он није желео да смањи те контакте, а ни ја нисам желела да имам контакт са њим. Чудан је тај осећај да треба да размишљам са ким је био и да ли је био са неким, у физичком контакту. Сексуална жеља је била иста, можда чак и већа, баш зато што није била задовољена на одговарајући начин." (студенткиња, 20 година)

Још конкретније, када је реч о сексуалној жељи и сексуалном задовољству као елементима сексуалних сценарија у контексту пандемије, код већине испитаника она је била повећана (без разлика према полу испитаника). Но, у појединим случајевима, пандемија је драстично утицала на репрезентацију сексуалне жеље, и у квалитативном, и у квантитативном смислу, што можемо да видимо у два следећа примера:

„Суштински током пандемије, либидо ми све више и више опада, жеља за сексом опада све више и више. Дешавало се и то да иако сам у сталној вези, партнерка и ја немамо по месец и по дана односе. Зато што једноставно немам мотивације, нити имам либидо за то, и мислим да је то примарно условљено пандемијом и ситуацијом која се дешава. Поред тога, требало би да ми депресивно стање утиче на либидо. Али оно траје дуже од пандемије, и имао сам висок либидо и жељу да истражујем. Како креће пандемија, погоршава се моје психичко стање, упадам у све дубљу и дубљу депресију. Када је кренула пандемија, није ме одмах погодило, или нисам био свестан тога, наставио сам по старом. Временом је моја мотивација све више и више опадала, и за дружење са пријатељима, и за све остало. Мало по мало, почео сам да губим интересовање. Благо је кренуло маја прошле године, где је врхунац био крај

лета и почетак јесени. Осећао сам се потпуно асексуално. Иако имам емоције према партнерки, немам никакву потребу и никакву сексуалну жељу. Не успевам да имам сексуални однос. Депресија ту може да узме маха, али имао сам тежак период и пре почетка факса, а либидо никад виши. Први пут ми се дешава да моје психичко стање утиче на мој либидо.” (студент, 21 година, *Могел 2*)

„Баш на почетку, био је озбиљан карантин, баш сам пазила да не долази ни до каквих контаката. То су ми била најдужа три месеца и то сам поштовала. У том првом периоду ми се све скупило. Свима је то било. Несигурно. Око финансија због тате нисам бринула, једино сам бринула да се не разболи. За факс ми је одговарало. Што се тиче односа, имала сам моменат, некако стварно сам се осећала као да се никад ништа неће вратити у нормалу, мислила сам: ‘Шта ћу сада ако никога не упознам?’, ‘Шта ако изгубим способност да се понашам у неким социјалним контекстима?’, имала сам утисак да ће много тога да се промени, ирационално ми је то било у глави. Имала сам баш велике нападе панике када сам мислила о томе (...) Ако људи не искористе максимално све што желе од живота, то је мени на пример било у глави, страшно је колико брзо ствари могу да се промене. Све што смо узимали здраво за готово, толико брзо, у року од недељу дана, све може да се измени. И сада, питање је како процесуирати такву ситуацију. Време је да радим на својим односима да бих била задовољна њима. И у било каквим емотивним односима, а да ја сутра, ако се деси тако неки велики обрт, да не видим како сам ја ‘очајно’ живела.” (студенткиња, 21 година, *Могел 3*)⁷

У оба примера видимо изражену забринутост условљену пандемијом. Мада је у првом далеко израженија директна последица страха због неизвесности коју носи пандемија, и други пример показује јасан утицај пандемије на дубока унутрашња превирања појединца. Остали испитаници пак, такође су показали реакције забринутости, али она се није изразила на овако слојевит начин.

Конечно, аналогно поменути резултатима истраживања Института за социологију из 2008, треба рећи да је и у овом ограниченом узорку високообразованих младих људи интимни однос представљен као *уживање*, доминантно у облику *иљастичне сексуалности* коју је описао Гиденс. Интересантно је да резултати овог истраживања *не илустрирају родну диференцираност* у очекивањима у емотивним односима и романтичној љубави, нити знатну родну разлику у погледу визије и репрезентације сексуалне жеље и квалитета сексуалног жи-

7 Премда је овај случај јединствен пример у узорку, будући да испитаница емотивне и сексуалне односе остварује „уписом” у широку мрежу немоногамних сексуалних партнера (задовољавајући своје емотивно-сексуалне потребе без фокусираности на [једног] сталног партнера) – оправдава своје место у узорку чињеницом да је постојао континуитет односа и сексуалних пракси са *истим* партнером током трајања пандемијске кризе.

вота. *Дискурс о сексуалном задовољству, као и сексуална аутономија у љракси, у овом узорку не познају родне разлике.* У светлу описане типологије, следствено, добијени налази указују на преовлађујући конфлуентно-трансформативни тип емотивно-сексуалних односа у узорку. Овај тип комбинује демократски стил интимних односа, индивидуализацију и ревидирање традиционалних сексуалних норми (видети на [стр. 4](#)), а таква расподела се великим делом може објаснити висином и типом образовања испитаника: ради се о високообразованим младим људима, који образовање стичу на Филозофском факултету, уз претпоставку да су у својим ставовима и дискурсима „освешћенији” од других младих људи, што пројектују и на своје социјалне, па тако и интимне/сексуалне праксе.

Закључне напомене

Разумевање вишезначних аспеката сексуалности и интимних односа и коришћење овог разумевања за побољшање (сексуалног) света у коме живимо зависи, пре свега, од поимања сексуалности уграђеног у специфичне социјалне, културне, политичке и економске структуре, као и од анализе сексуалне политике која препознаје тензије између локалних борби и шире транснационалне арене (Parker, 2010, стр. 65). Због тога су истраживања у овој области изузетно важна и зато је важно подићи свест о потреби унапређења академског рада у овом домену. Промена сексуалних улога потенцијално би могла да допринесе смањењу родних неједнакости у сексуалном и друштвеном простору како за мушкарце, тако и за жене (Alarcão et al., 2015), с обзиром на то да се друштвени преображаји одвијају кроз свакодневне интимне праксе, али се и пресликавају на њих. Као резултат, у овом контексту, интимност јесте простор за демократизацију људских живота, јер, како закључују и Штулхофер и Миладинов – „живимо у свијету у којем су исказивање љубави и сексуално изражавање постали мјером цивилизованости и демократичности друштва” (Штулхофер & Миладинов, 2004, стр. 2).

Референце

- Alarcão et al. (2015). Exploring Gender in Portuguese Bedrooms: Men's and Women's Narratives of Their Sexuality Through a Mixed Methods Approach. *Sociological Research Online*, 20 (2), 8. 10.5153/sro.3619
- Balzarini et al. (2021). Sexual Desire in the Time of COVID-19: How COVID-Related Stressors are Associated with Sexual Desire in Romantic Relationships. Preprint

- Бобић, М. (2008). О интимности у партнерству/браку – љубав, конфликти и одлучивање о битним доменима свакодневице. у: (ур.) Вујовић, С. *Друштво ризика. Промене, неједнакости и социјални проблеми у данашњој Србији*. ИСИФФ. Београд, 365–395.
- Бобић, М. (2010). Партнерство као породични подсистем. у: (ур.) Милић, А. *Време породица. социолошка студија о породичној трансформацији у савременој Србији*. Чигоја. Београд, 115–147.
- Gagnon, J.H. (2004). *An interpretation of desire: Essays in the study of sexuality*. University of Chicago Press. Chicago.
- Gagnon, J.H., & Willian, S. (1973). *Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality*. New Brunswick. Aldine Transactions.
- Giami, A. et Marie-Ange, S. (2004). *L'expérience de la sexualité chez de jeunes adultes*. Inserm.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Polity Press. Cambridge.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Polity Press. Cambridge.
- Li, G. et al. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on partner relationships and sexual and reproductive health: Cross-sectional, online survey study. *Journal of Medical Internet Research*, 22, e20961.
- Michielsen et al. (2021). International Sexual Health And Reproductive health (I-SHARE) survey during COVID-19: study protocol for online national surveys and global comparative analyses. *BMJ*, 88–92. <http://dx.doi.org/10.1136/sextrans-2020-054664>
- Nadarzynski, T. (2021). *The Impact of Pandemic-Related Restrictions on Sexual Behaviours and the Provision of Sexual Health Services in the United Kingdom*. University of Westminster, UK.
- Parker, R.G. (2010). Reinventing Sexual Scripts: Sexuality and Social Change in the Twenty-First Century (The 2008 John H. Gagnon Distinguished Lecture on Sexuality, Modernity and Change), *Sexuality Research and Social Policy: Journal of NSRC*, March, 58–66.
- Pešić, J. (2020). COVID –19, Mobility and Self-isolation. Experiences of the Serbia's Citizens in the Times of Global Pandemic, *Sociologija*, 62 (1), 467–485. <https://doi.org/10.2298/SOC2004467P>
- Preciado, P. (2020). Learning from the Virus. *Artforum*, Vol. 58 (9). <https://www.artforum.com/print/202005/paul-b-preciado-82823>
- Sekkides et al. (2020). Editorial: COVID-19: we will not be returning to the old normal. *The Lancet Microbe*, 1 (6). [https://doi.org/10.1016/S2666-5247\(20\)30151-8](https://doi.org/10.1016/S2666-5247(20)30151-8)
- Секулић, Н. (2015). Врлине незнања – О репродуктивности и сексуалности жена. у: . (ур.) Јарић. И. *Политике родитељства: искуства, дискурси, институционалне праксе*. ИСИФФ. Београд, 57–81.
- Simon, W, & John, H. G. (1986). Sexual Scripts: Permanence and Change. *Archives of Sexual Behavior*, 15, 97–120.

- Штулхофер, А., Миладинов, Кирил, М. (2004). Крај интимности? Сувременост, глобализација и љубавне везе, *Социологија*, 46 (1), 2 –18.
- Томановић, С. (1993). Социјализација као пракса социјалне репродукције у делима Ентони Гиденса и Пјера Бурдијеа. *Социолошки преглед*, 28 (1–4), 303–315.
- Ward, P.R. (2020). A sociology of the COVID-19 pandemic: A commentary and research agenda for sociologists. *Journal of Sociology*, 1–10. <https://doi.org/10.1177/1440783320939682>

Selena Radović*

INTIMACY AND INTIMATE RELATIONS DURING THE PANDEMIC: PRACTICES AND DISCOURSES – THE CASE OF SERBIA

Abstract: The idea of the paper is to sketch the intersection points of the process of individualization in partner/intimate relationships, with changes in routines and everyday life of individuals, conditioned by the negative effects of the Covid-19 pandemic. The paper starts from the research question of whether and to what extent the Covid-19 pandemic affected intimate relationships and sexual practices. The starting point is the general hypothesis that the pandemic did affect the changes in the mentioned practices, but to what extent and in what way, an effort was made to investigate with the qualitative research focused on a sample of educated young people in Belgrade. Following the footsteps of Giddens' (Anthony Giddens) argumentation and the theory of sexual scripts (Gagnon & Simon), an attempt was made to examine how global changes related to the transformation of intimacy figure with the acute pandemic processes, in order to see the specifics of these variations and the potential new course of democratic change – in the direction of reducing gender inequalities in the sexual sphere.

Key words: intimate relations, individualization, sexual scripts, Covid-19

* Selena Radović, Research Assistant, Institute for Sociological Research, Faculty of Philosophy, University of Belgrade; Laboratoire d'études de Genre et de Sexualité (LEGS), Paris. selena.radovic@f.bg.ac.rs